

prohibitions, although it is contrary to the purposes and principles of law; a sign of innocence; which is a specific property of an objectively-wrongful act, which allows it to distinguish it from other forms of expression of unlawful conduct; a sign of is guilty, an action that expresses the negative internal attitude of the offender towards the interests of people, causes his (or inaction) damage to society and the state; peculiarity subjectivism and psychological peculiarity.

After analyzing the position of the legislator, the decision of the court practice and scientific developments of scientists it is established that it is not expedient to use two categories for explanation of one concept, namely: «unlawful (illegal) behavior». It is proved that in the theory of law it is necessary to use the term «wrongful behavior», and the wrongfulness to be regarded as one of the signs of this phenomenon, which expresses such behavior, which is contrary to legal norms.

Indicated on the prospect of future directions of research, which can be depicted as follows. First, слід characterize varieties of the unlawful behavior, which have their own component-structural organization and can be classified into relevant subspecies with further analysis. Secondly, a more thorough study requires a mechanism of unlawful behavior. Thirdly, in-depth study requires substantiation of objective and subjective factors of the formation of unlawful behavior in modern socio-economic and political conditions.

Keywords: unlawful behavior, signs of misconduct, unlawful behavior, abuse of law, objectively-wrongful act, offense.

УДК 347.44

I. В. НАЗАРОВА

ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ ДОБРОСОВІСНОСТІ В ПРАВІ

Висвітлені актуальні теоретичні питання, пов'язані із застосуванням принципу добросовісності в праві. Аналізуються усталені підходи до визначення змісту поняття, правової природи та місця принципу добросовісності у системі права, висловлена позиція автора щодо кожного з цих питань,

обґрунтовані наукові висновки і положення щодо імплементації принципу добросовісності у національному законодавстві України.

Ключові слова: право, принцип добросовісності, правова природа, система права, класифікація принципів права.

Назарова И. В. Отдельные теоретические аспекты применения принципа добросовестности в праве

Освещены актуальные теоретические вопросы, связанные с применением принципа добросовестности в праве. Анализируются устоявшиеся подходы к определению понятия, правовой природы и места принципа добросовестности в системе права, высказана позиция автора по каждому из этих вопросов, обоснованы соответствующие научные выводы и положения относительно имплементации принципа добросовестности в национальном законодательстве.

Ключевые слова: право, принцип добросовестности, правовая природа, система права, классификация принципов права.

Nazarova Iryna. The main theoretical aspects of the application of the principle of good faith in law

The article deals with the most important theoretical issues concerning the application of the principle of good faith in law. The established approaches to the definition of the concept, legal nature and place of the principle of good faith in the system of law are considered, the author's position on each of these issues is expressed, and corresponding conclusions are drawn.

Keywords: law, principle of good faith, legal nature, system of law, classification of principles of law.

Принцип добросовісності відіграє ключову роль у регулюванні суспільних відносин в багатьох сферах життєдіяльності, посідаючи чільне місце у правових системах більшості держав світу, зокрема, й України. Натомість, чинним національним нормативно-правовим актам, які передбачають застосування принципу добросовісності, притаманні суттєві недоліки та прогалини. Необхідність пошуку шляхів їх удосконалення зумовлює потребу у комплексних правових дослідженнях відповідної тематики.

Принцип добросовісності у праві досліджували Е. Ю. Анциферова, С. Дж. Бартон, А. М. Гуменчук, О. В. Задорожній, А. М. Колодій, І. Б. Новицький, Д. Г. Павленко, Л. І. Петра-

жицький, П. М. Рабінович, Р. С. Саммерс, О. І. Тіуновта, інші вчені. При цьому науковці переважно аналізують особливості застосування цього принципу в окремих галузях права, не висвітлюючи повною мірою його теоретичні аспекти. Відтак, існує потреба у комплексних дослідженнях принципу добросовісності, які б містили, зокрема, загальне визначення цього поняття, розкривали б його правову природу і місце у системі права.

За усталеною позицією науковців принцип добросовісності належить до системи принципів права¹, але погляди на зміст цього поняття, визначення його місця у правовій системі, віднесення принципу добросовісності до того чи іншого виду принципів права суттєво різняться.

В юридичній думці Російської імперії і Радянського Союзу утвердилось три підходи до визначення поняття добросовісності в праві. Перший передбачав акцент на об'єктивному змісті добросовісності в її співвідношенні з морально-етичними засадами. Прихильники другого підходу наголошували на суб'єктивному сенсі добросовісності, розуміючи під добросовісністю помилку, неумисне невірне розуміння і ставлення до юридичного становища (факту). Згідно з третім підходом відбувалось об'єднання суб'єктивного та об'єктивного вимірів, сприйняття принципу добросовісності як відомого зовнішнього мірила, який бере до уваги закон, суд, що застосовує закон, і яке рекомендується суб'єктам цивільних правовідносин². Відбувається «розкриття» нового джерела, паралельної або підпорядкованої норми, що закликає до певних дій відповідно до закону. Найбільш обґрунтованим нам видається саме останній підхід, що зумовлено повнотою розкриття сутності категорії добросовісності.

Надалі ці ідеї були розвинені сучасними вітчизняними науковцями. Так, Ю. В. Цюкало слушно зазначає, що поняття «добросовісність» тісно пов'язане із мораллю і проводить паралелі з іншими правовими категоріями, які можуть бути проа-

налізовані лише з урахуванням моральних понять, такими як «груба необережність» та «злий умисел»³. Н. Ф. Чубоха визначає добросовісність як прагнення сумлінної реалізації права, його захисту та забезпечення виконання обов'язків⁴. Як бачимо, ці підходи передбачають акцент на питаннях совісті, світогляду, етики, які складно визначити й ідентифікувати в суто юридичному вимірі.

Натомість С. І. Шимон, аналізуючи принцип добросовісності в цивільному праві, вказує, що мова йде про «вимогу щодо врегулювання сторонами відносин у договорі, виконання обов'язків та вирішення спірних питань, керуючись взаємною доброзичливістю, добрими намірами, рівним урахуванням інтересів усіх учасників, якомога повнішим сприянням досягненню мети договору й реалізації прав та інтересів кожного учасника»⁵.

Визнаючи обґрунтованість вказаних визначень у цілому, слід, однак, зазначити, що добросовісність — це не лише здійснення прав, виконання обов'язків чи вимоги до сторін правовідносин. Йдеться про правовий принцип, який має комплексний характер і повинен тлумачитись, зокрема, з огляду на його функції у системі права.

Попри брак положень, які б визначали поняття і зміст принципу добросовісності у законодавстві держав світу та міжнародно-правових актах, він активно застосовується у правових нормах, що регулюють ті чи інші аспекти відносин міжнародного чи внутрішньодержавного характеру. Відтак ці питання розкриваються шляхом аналізу відповідних формулювань.

Наприклад, у Цивільному кодексі (ЦК) України про принцип добросовісності йдеться у низці положень кодексу. Зокрема, нормою п. 6 ч. 1 ст. 3 («Загальні засади цивільного законодавства») до таких засад віднесені справедливість, добросовісність та розумність. У ч. 5 ст. 12 («Здійснення цивільних прав») закріплена презумпція добросовісності: визначено, що якщо законом встановлені правові наслідки

недобросовісного або нерозумного здійснення особою свого права, вважається, що поведінка особи є добросовісною та розумною, якщо інше не встановлено судом. Вимоги добросовісності встановлені щодо низки відносин, врегульованих ЦК України⁶.

Подібний підхід застосовується у багатьох державах, переважно континентальної правової сім'ї. Так, у пар. 242 «Добросовісність» (нім. — «*Treu und Glauben*») Німецького цивільного уложення 1896 р. (НЦУ) зазначено, що «боржник має обов'язок виконати зобов'язання добросовісно, з урахуванням звичаїв цивільного обігу»; відповідно до пар. 157 НЦУ договори слід тлумачити добросовісно, беручи до уваги звичаї ділового обігу; пар. 277 «Добросовісність у власних справах» передбачає, що особа, яка несе відповідальність лише за таку міру обачності, яку вона звичайно проявляє у своїх власних справах, не звільняється від відповідальності за грубу недбалість⁷.

У Статуті Організації Об'єднаних Націй 1945 р. міститься норма, яка передбачає, що всі держави-члени «добросовісно виконують прийняті на себе за цим Статутом зобов'язання, щоб забезпечити їм усім у сукупності права і переваги, що походять із приналежності до членів Організації» (п. 2 ст. 2). Вказана норма має загальний характер, тобто права і переваги з міжнародного права можуть бути забезпечені державам тільки за умови виконання ними своїх зобов'язань⁸.

Відповідні галузі права, в яких застосовується принцип добросовісності, мають низку особливостей, що значно відрізняють зміст правового регулювання відносин стосовно відповідних об'єктів (благ) і впливають на те, що у переважній більшості нормативно-правових актів визначення добросовісності не містять⁹.

При формулюванні визначення поняття «принцип добросовісності», на наш погляд, слід враховувати кілька його рис. По-перше, йдеться про комплексну правову категорію, яка проявляється у кількох вимірах. По-друге, принцип добросо-

вісності має застосовується у низці галузей права. По-третє, мова йде про правові норми, які передбачають повне врахування учасниками правовідносин їхніх взаємних обов'язків. По-четверте, принцип добросовісності має пряму дію та є імперативним, а тому учасники правовідносин не можуть відмовитись від нього навіть за взаємною згодою.

Відтак, принцип добросовісності у праві можна визначити як комплексну правову категорію міжгалузевого характеру, яка являє собою сукупність норм, що передбачають взаємну повагу й врахування учасниками правовідносин їхніх прав, обов'язків та інтересів; ретельне, повне і точне виконання зобов'язань по відношенню до іншого учасника (учасників) правовідносин, передбачених правовим актом, правовим звичаєм, угодою чи рішенням суду, та спрямовані на досягнення цілей всіх учасників правовідносин.

Одним із важливих теоретичних питань є визначення правової природи принципу добросовісності та його місця у системі права. Їхньому розкриттю сприяє, зокрема, класифікація принципів права і віднесення принципу добросовісності до того чи іншого виду принципів. За основною класифікацією принципи права зазвичай поділяють на загальні, міжгалузеві і галузеві. Під першими розуміють основні правові ідеї, вихідні положення або, як прийнято вважати, керівні засади процесу формування й функціонування всіх норм, інститутів та галузей права; міжгалузеві і галузеві принципи розрізняються за сферою дії¹⁰.

Розглядаючи питання даної основної класифікації, вчені здебільшого враховують особливості тих галузей права, які вони досліджують. Так, О. А. Кузнецова, аналізуючи систему принципів цивільного права, наголошує на існуванні таких принципів, як принципи справедливості, гуманізму, добросовісності й розумності, і відносить їх до морально-етичних, відзначаючи при цьому, що вони є загальноправовими, а не галузевими¹¹. А. М. Колодій висловив думку, що галузі та інститути

приватного права ґрунтуються на таких принципах: 1) принцип автономії; 2) принцип добровільності; 3) принцип юридичної рівності; 4) принцип диспозитивності; 5) принцип координації; 6) принцип загального дозволу; 7) принцип правового захисту приватного інтересу; 8) принципи добросовісності й розумності тощо¹².

Варто зазначити, що принцип добросовісності закріплений у цивільних кодексах України, ФРН, Франції, Італії, Нідерландів та багатьох інших держав, а також в нормативно-правових актах, які регулюють відносини права власності, авторського права та інтелектуальної власності, конкуренції й чесної ділової практики, процесуальні відносини.

У міжнародному публічному праві «принцип добросовісності» сприймають як такий, що відображає дві категорії: 1) добросовісність як один із загальних принципів права; 2) принцип добросовісного виконання міжнародних зобов'язань як один із десяти основних принципів міжнародного права. У першому випадку йдеться про один з добре відомих загальних принципів права, на які вказано як на джерела права, що їх може застосовувати Міжнародний Суд ООН у ст. 38 Статуту МС ООН¹³. При цьому вони все ж відіграють допоміжну, технічну роль, використовуються при тлумаченні й застосуванні права як міжнародного, так і внутрішньодержавного. До таких принципів належать, по-перше, узагальнені (принципи добросовісності, справедливості чи розумності), по-друге, принципи прикладного, технічного характеру, наприклад «наступний закон (договір) скасовує попередній», рішення, винесене щодо спору між суб'єктами, не стосується суб'єктів, які не є учасниками спору тощо¹⁴.

Більш поширеним є застосування добре відомого принципу «договори повинні виконуватися» (*pacta sunt servanda*)¹⁵, який у сучасному міжнародному праві сформульований як «принцип добросовісного виконання міжнародних зобов'язань». У п. 2 ст. 2 Статуту ООН вказаний принцип сформульовано таким

чином: «Всі члени ООН добросовісно виконують взяті на себе за цим Статутом зобов'язання, щоб забезпечити їм права і переваги, які походять з належності до складу членів Організації»¹⁶. Надалі принцип добросовісного виконання міжнародних зобов'язань було закріплено у Декларації принципів міжнародного права 1970 р., Заключному акті НБСЄ 1975 р., Віденських конвенціях про право міжнародних договорів 1969 р. та 1986 р.¹⁷ та й загалом він є основою будь-якого міжнародного договору чи іншого міжнародно-правового акту.

Як один із основних принципів міжнародного права, принцип добросовісного виконання міжнародних зобов'язань визначає головні аспекти відносин між суб'єктами міжнародного права, в юридичному сенсі має перевагу над іншими його нормами, відіграє провідну роль у забезпеченні ефективного застосування і вдосконалення міжнародного права, розвитку міжнародних відносин та прогресу світового співтовариства у цілому. Відповідно, вказаний принцип є однією із загальних засад всіх підгалузей та інститутів міжнародного права.

Принцип добросовісності також є одним з основних в міжнародному приватному праві. Зокрема, на даному принципі ґрунтуються норми Віденської конвенції про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 р. Відповідно до ст. 7 при тлумаченні Конвенції слід враховувати її міжнародний характер і необхідність сприяти досягненню однакового її застосування й додержання добросовісності в міжнародній торгівлі. Конвенція встановлює певний баланс прав та обов'язків продавця і покупця в разі порушення договору, передбачає співробітництво і взаємну допомогу сторін для досягнення цілей їхнього договору. Наприклад, в Конвенції закріплено обов'язок покупця надати повідомлення про характер невідповідності товару (ст. 39) і можливість продавця усунути недолік у виконанні своїх зобов'язань (ст. 37). Як підкреслюється в літературі, це відповідає принципу дотримання добросовісності в міжнародній торгівлі¹⁸.

В Оттавських конвенціях про міжнародний фінансовий лізинг та про міжнародний факторинг 1988 р. містяться норми про принцип добросовісності (ст. 6 і ст. 4 відповідно) як такий, що застосовується при тлумаченні цих багатосторонніх міжнародних договорів¹⁹.

Важливо відзначити, що окремі представники юридичної науки переважно виступають проти застосування принципу добросовісності у галузях публічного права. Так, М. К. Сулейменов зазначає, що намагання в деяких державах ввести поняття «добросовісності» і «недобросовісності» в податкове право є черговою невдалою спробою поширити на публічні відносини цивільно-правові поняття. У податковому праві поняття недобросовісності цілком збігається з поняттям вини²⁰.

Раніше подібну думку висловлював В. І. Ємельянов, зауважуючи, що в галузях публічного права держав не використовуються поняття «недобросовісність». У них будь-які заборонені законом дії, що призводять до небажаних для інших осіб наслідків, які суб'єкт повинен усвідомлювати, підпадають під категорію правопорушення та вини. Недобросовісність в галузях публічної відповідальності завжди називається виною, оскільки механізм встановлення негативних наслідків тут такий: заборона конкретної дії та спеціальна санкція за її вчинення. Місця для застосування поняття «недобросовісність» не залишається²¹.

Відтак, на наш погляд, згідно із класифікацією принципів права принцип добросовісності можна визначити як комплексний, міжгалузевий, соціально-юридичний, регулятивний принцип, принцип правотворчості і правозастосування.

Міжгалузевий характер цього принципу проявляється у застосуванні в міжнародному публічному праві, міжнародному приватному праві, галузях приватного права на рівні правових систем держав (цивільне, господарське, земельне, сімейне право). Принцип добросовісності є комплексним і соціально-юридичним принципом, адже йдеться про головні, наскріз-

ні ідеї правового регулювання, які відображають його специфіку як соціального феномену та мають загальний вплив на всі галузі права, в яких вони застосовуються. Йдеться і про регулятивний принцип, адже він визначає регулювання суспільних відносин способом закріплення бажаної поведінки в тих або інших галузях чи інститутах права. Принцип добросовісності як міжгалузевий принцип багато в чому має правотворчий характер, а його правозастосовчий аспект реалізується здебільшого в правових інститутах відповідних галузей права.

Отже, принцип добросовісності у праві можна визначити як комплексну правову категорію міжгалузевого характеру, що являє собою сукупність норм, які передбачають взаємну повагу й врахування учасниками правовідносин їхніх прав, обов'язків та інтересів; ретельне, повне і точне виконання зобов'язань по відношенню до іншого учасника (учасників) правовідносин, передбачених правовим актом, правовим звичаєм, угодою чи рішенням суду; спрямовані на досягнення цілей всіх учасників правовідносин. При цьому принцип добросовісності має пряму дію та є імперативним, учасники правовідносин не можуть відмовитись від його застосування навіть за взаємною згодою.

Розгляд особливостей принципу добросовісності дозволяє визначити, що це комплексний, міжгалузевий, соціально-юридичний, регулятивний принцип, принцип правотворчості і правозастосування. При цьому на рівні правових систем держав принцип добросовісності застосовується здебільшого у приватному праві і як загальний принцип галузі цивільного права, і як принцип, що регулює широкий спектр відносин приватноправового характеру. Йдеться про боргові зобов'язання, використання цінних паперів, набуття права власності на майно, інтелектуальну власність, довірче управління, представництво, конкуренція на ринку, земельне право (набуття права на земельну ділянку за давністю користування), сімейне право (загальний принцип правового регулювання, питання

опікунства тощо). Принцип добросовісності є ключовим у сферах міжнародного публічного права та міжнародного приватного права.

У цілому, правова природа принципу добросовісності має п'ять вимірів: 1) загальний принцип окремих галузей права, зокрема тих, що належать до міжнародного публічного, міжнародного приватного та цивільного права держав; 2) принцип, що, впливає на правотворчість та правозастосування; 3) принцип тлумачення правових норм всіх вказаних галузей права; 4) здійснення прав та обов'язків суб'єктів правовідносин у всіх вказаних галузях права, що виконує регулятивну функцію; 5) обов'язок, якого повинні неухильно дотримуватися всі учасники правовідносин; 6) вимір правової презумпції добросовісності.

1. Новицкий И. Б. Принцип доброй совести в проекте обязательственного права // Вестник гражданского права. 1916. № 6. С. 56-90; *Summers R. S.* The general duty of good faith — Its recognition and conceptualization // Cornell Law Review. 1981-1982. Vol. 67. P. 810; *Burton S. J.* More on Good Faith Performance of a Contract: A Reply to Professor Summers // Iowa Law Review. 1983-1984. P. 497. **2. Калиниченко Н. В.** Добросовестность в гражданском праве. От Древнего Рима до наших дней // Корпоративный Юрист. 2017. № 5. С. 40-45. **3. Цюкало Ю. В.** Сучасний стан та перспективи розвитку принципу добросовісності у вітчизняному цивільному праві // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2012. Вип. 19. Т. 2. С. 152. **4. Чубоха Н. Ф.** Принцип добросовісності у цивільному праві України // Порівняльно-аналітичне право. 2013. № 2. С. 174. **5. Шимон С. І.** Сутність принципів добросовісності та співробітництва сторін договору в зобов'язаннях з відчуження майнових прав // Юридична Україна. 2012. № 12. С. 64. **6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV** // ВВР України. 2003. № 40-44. Ст. 356. **7. Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)** // Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz. 2017. S. 62. **8. Лукашук И. И.** Международное право. Общая часть // Wolters Kluwer Russia. 2008. С. 321. **9. Земскова П. Е.** Принцип добросовестности и принцип справедливости как общие принципы права, признанные цивилизованными нациями // Юриспруденция. 2009. № 16. С. 25. **10. Волпенко Н. Н., Рудковский В. А.** Понятие и классификация принципов права // Ленинградский юридический журнал. 2014. № 4. **11. Кузнецова О. А.**

Нормы-принципы гражданского права. Москва: Статут, 2006. С. 79-80. **12.** *Колодій А. М.* Принципи права України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 1998. С. 96-176. **13.** *Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice.* San Francisco, 1945. P. 27. **14.** *Земскова П.* Общие принципы права, признанные цивилизованными нациями, в международном праве: автореф. ... дисс. к.ю.н.: 12.00.10; Российский государственный гуманитарный университет. Москва, 2010. С. 12. **15.** *Тиунов О. И.* Принцип соблюдения договоров в международном праве. Пермь: Изд-во Пермского университета, 1976. С. 10. **16.** *Abass A.* Complete International Law: Text, Cases, and Materials // Oxford University Press. 2014. P. 54. **17.** *Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations* 1986 // United Nations. 2005. P. 2, 15-16. **18.** *Вавилин Е. В., Шугурова И. В.* Принцип добросовестности в международном частном праве // Ленинградский юридический журнал. 2012. № 3. **19.** *Ferrari F.* Hadley v. Baxendale v Foreseeability under Article 74 CISG / Contract Damages: Domestic and International Perspectives (D. Saidov, R. Cunnington eds.) // Bloomsbury Publishing. 2008. Pp. 305-328. **20.** *Сулейменов М. К.* Применение принципа добросовестности в отраслях частного и публичного права // Право и государство. 2015. № 2 (67). С. 34-35. **21.** *Емельянов В. И.* Разумность, добросовестность, злоупотребление гражданскими правами. Москва: Лекс-Книга, 2002.

***Nazarova Iryna.* Certain aspects of the legal application of good faith principle**

This article covers important theoretical and practical issues of legal application of the good faith principle. This principle plays a key role in the regulation of social relations in many areas of life and holds a leading position in legal systems of most countries of the world, including Ukraine. However, current Ukrainian legislation, which provides for the application of the good faith principle, possesses sufficient flaws and gaps. Therefore, the search for ways of its augmentation defines the need for complex legal research of this topic.

The theoretic and practical aspects of the legal principle of good faith have been researched by numerous Ukrainian and foreign scholars (E. Antsiferova, S. J. Barton, A. Humenchuk, O. Zadorozhnyi, A. Kolodiy, I. Novitskyi, D. Pavlenko, L. Petrazhytskyi, P. Rabinovych, R. Summers, O. Tiunov and others). They have defined three approaches to determine the categories of good faith in law:

— The first approach highlighted the objective scope of good faith in correlation with moral and ethic principles;

— Supporters of the second approach stressed on the subjective meaning of good faith, understanding that error, unintentional incorrect interpretation and attitude to a legal situation (fact) qualify as good faith;

— According to the third approach, subjective and objective evaluations are merged and the good faith principle is understood as a recognized external measure, which is taken into account by the law, the court, which applies the law, and which is recommended to the subjects of civil law relations.

Analysis of the features of the good faith principle leads to the definition that it is a complex, interdisciplinary, social and legal, regulatory, law-making and law-enforcing principle. In the world's legal systems, the good faith principle is mostly used in private law, both as a general principle of the civil law branch and as a principle, which governs a wide range of relations of private law character.

In general, the legal nature of the good faith principle has five dimensions: 1) a general principle of certain branches of law, especially those, related to public international law, private international law and civil law of states; 2) a principle, which impacts law-making and law enforcement; 3) a principle of interpretation of legal norms of the abovementioned branches of law; 4) a principle of exercise of rights and duties of subjects of legal relations in the abovementioned branches of law, which performs the regulatory function; 5) a duty, which should be strictly adhered by all participants of legal relations; 6) a measure of legal presumption of good faith.

Keywords: law, principle of good faith, legal nature, system of law, classification of principles of law.

УДК 340.1

В. В. НОВИЦЬКИЙ

МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Розкривається функціональне значення методології в праві. Зроблено спробу, відповісти на питання, що собою являє правовий інститут методології в контексті юриспруденції. Окрему увагу приділено аналізу етимологічної сутності таких дефініцій, як «методологія» та «метод». Розкрито термінологічно-категоріальний апарат даної проблематики. Надано визна-

© **НОВИЦЬКИЙ Владислав Валерійович** — аспірант відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В. М. Корещького НАН України